

**Прилуцький професійний ліцей
Чернігівської області**

**Педагогічна
діагностика
в системі методичної роботи**

(Порадник)

Підготувала методист
Тишкевич С.М.

Зібрані у poradнику матеріали допоможуть методистам, головам методичних комісій якісно провести педагогічну діагностику професійної компетентності та результатів діяльності викладачів загальноосвітніх предметів

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА

Педагогічна діагностика в системі методичної роботи

Педагогічна діагностика - система технологій, процедур, засобів, методик і методів отримання інформації про стан педагогічних систем. Вона

дозволяє одержати оперативну і надійну інформацію про те, як переплелися у взаємодії різноманітні причини та фактори, які з них у даний момент

небезпечні, де намітився спад характеристик результативності педагогічної діяльності.

Діагностуванню підлягають всі компоненти

навчально-виховної системи. Без цього неможливо оптимально володіти жодною педагогічною

ситуацією, спроектувати ефективність навчально- виховного процесу, не з'ясувавши усіх його

обставин перебігу і результатів протягом певного часу.

Діагноз у педагогіці - це з'ясування причин, що зумовлюють результативність і якість навчально- виховного процесу.

Діагностична діяльність методиста здійснюється у трьох основних напрямках:

- 1) при вивченні стану викладання навчальних предметів (моніторинг), навчальних досягнень учнів;
- 2) при вивченні рівня професійної компетентності педагогічних працівників;
- 3) при оцінюванні результативності методичної роботи.

Моніторинг стану викладання навчальних предметів, результатів навчальної діяльності учнів

Основне призначення:

- надання необхідної організаційно-методичної допомоги з метою покращення навчального процесу та його результатів;
- використання результатів моніторингу в процесі організації системи методичної роботи. **Моніторинг стану викладання навчального предмета**

Що вивчається:

- навчальний план та програма (який, яка, державний, шкільний, регіональний компоненти);
- реалізація навчальної програми;
- концепція шкільного предмета, вимоги до його викладання;
- забезпеченість та умови викладання предмета (навчально-методичний комплекс, провідний підручник, альтернативні посібники, інформаційна забезпеченість предмета тощо);
- зміст навчання, його відповідність основним принципам;
- характер навчального процесу;
- урок як основна форма організації навчального процесу (його типи та види, форми організації діяльності учнів, структура занять);
- методики та методи;
- активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- розвиток мотивів та інтересу до навчання;
- контрольна та стимулюючо-оцінна діяльність викладача, система оцінювання;
- управління інтелектуальним розвитком учнів;
- позаурочна робота з предмета;
- контроль та керівництво процесу викладання навчального предмета.

Що потрібно для вивчення?

1. **Підібрати критерії оцінювання навчально-виховного процесу з предмета з урахуванням:**
 - загальних принципів функціонування сучасної системи освіти;
 - її спрямованості на якість та позитивний результат;
 - динаміки змін мотивів до навчання;
 - динаміки навчальних досягнень учнів.
2. **Визначити рівні викладання предмета та їх показники.**
3. **Підібрати засоби для оцінювання:** методики діагностування;

- пам'ятки, схеми, таблиці, анкети тощо.

До основних методів педагогічного

діагностування відносять: педагогічне

спостереження; бесіди; анкетування; педагогічний аналіз; усне та письмове опитування; тестування та ін.

Головні вимоги до методів діагностування:

об'єктивність. - умови вимірювання у всіх випадках мають бути однаковими; вимірювання за допомогою одних і тих же методів і на основі єдиних критеріїв та вимог;

надійність - точність, з якою може бути виявлена та чи інша типова ознака. Рівень надійності

визначається за розбіжністю між ідеальними та реальними результатами.

Провести статистичну обробку одержаних даних,

що передбачає узагальнення інформації за визначеними для вивчення компонентами (характеристиками, аспектами) стану викладання навчального предмета у формі довідки.

Педагогічний процес оцінюється з двох аспектів: кількісного та якісного. Якість - це сукупність

позитивних властивостей, які показують, що собою являє певний компонент чи цілий об'єкт, чим він є. Кількість визначає розміри, величину цієї якості.

Якість традиційно розкривається через опис ознаки, а кількість ототожнюється з мірою, числом.

Коли вивчати стан викладання навчального предмета? Під час планових перевірок (контролю за станом навчально-виховного процесу та методичної роботи в закладах освіти), проведення тижня предмета в ліцеї, відкритих уроків, у процесі підготовки викладачів до атестації, при наданні конкретної допомоги педагогам тощо.

Моніторинг результатів навчальної діяльності учнів

Це фактично педагогічне діагностування результатів навчальної діяльності учнів з предмета.

Результати навчання визначаються як різниця між засвоєними знаннями і уміннями та їх залишком на час діагностування. Тому при діагностиці уроку треба врахувати, що його результат -це стан сьогодні, а через певний час він буде дещо іншим.

Діагностика навченості учнів. Терміном

„навченість" прийнято позначати результати навчання, навчальні досягнення учнів, їхню успішність.

Що діагностується? Знання, вміння, навички та утруднення.

Знання класифікують:

- 1) узагальнені - поняття, закони, правила;
- 2) знання про прийоми і способи розпізнавання суті предметів і явищ, способи розумової діяльності, способи вирішення проблем;
- 3) факти, терміни, дати, назви, події, імена та ін.

Система понять класифікується за рівнями:

- 1) поняття, за допомогою яких описуються факти дійсності (фактологічна база змісту);
- 2) знання, що відносяться до усього класу понять у цілому (пояснювальна функція у змісті навчання);
- 3) поняття, які у змісті навчання виступають в узагальненому вигляді;
- 4) філософські категоріальні поняття (визначають загальну характеристику дійсності в цілому, загальні принципи пізнання).

Рівні навченості:

1. Предметно-змістовний;
2. Змістовно-логічний (перехід знань у переконання).
3. Змістовно - діяльнісний.

Основними критеріями навченості виступають повнота, усвідомленість та дієвість знань.

Ознаки повноти: учень може перерахувати основні елементи знань та умінь; дати означення кожного з них; охарактеризувати їхні ознаки.

Ознаки

усвідомленості: учень може розкрити взаємозв'язок між поняттями і фактами; порівняти, знайти спільне і відмінне; узагальнити, зробити висновки.

Ознаки дієвості: учень може використовувати знання у будь-яких ситуаціях, у тому числі нестандартних; виконувати вправи; проводити

аналіз відповідних життєвих явищ; узагальнювати, роботи висновки.

Традиційні форми діагностування навченості:

- усна перевірка знань;
- письмова перевірка знань (контрольні заміри);
- тестування.

Крім того, вивчається та порівнюється: оцінювання контрольних робіт;

виставлення поточних та підсумкових оцінок у журналі; аналіз успішності учнів з предмета у протоколах педагогічних рад, наказах, сформульовані з цього приводу висновки та пропозиції, контроль за їх виконанням.

Завершується вивчення педагогічним аналізом: визначаються типові позитивні сторони, недоліки, їх причини. Зібраний матеріал фіксується в довідці та узагальнених матеріалах про рівень результатів

навчальної діяльності учнів з предмета.

Навчальна спроможність учнів опановувати навчальний матеріал включає в себе: *потенційні*

можливості - готовність до сприйняття, здатність до успішної діяльності, розумову витривалість, самоконтроль та самодисципліну

фонд дієвих знань, - сформованість розумових операцій, широту *умінь* володіння знань, ерудицію, розвиток мовлення,

прийомами навчальної діяльності, рівень попередньо засвоєної інформації;

узагальненість - активність, глибину, усвідомленість, самостійність, системність мислення;

темпи прогнозування приросту - засвоєння знань, умінь, результатів у навчальній діяльності.

Моніторинг рівня професійної компетентності педагогічних працівників. Основне призначення:

- надання необхідної допомоги педагогічним працівникам у професійному розвитку;
- врахування результатів у процесі реалізації системи методичної роботи.

Методист розробляє орієнтовну програму
діагностування рівня професійної компетентності
педагогічних працівників з необхідним
процесуальним забезпеченням.

Професійна компетентність характеризується рівнем
сформованості професійно необхідних знань та умінь у педагогічного
працівника на час вивчення. Ці знання та вміння при певних умовах
можуть бути інтегрованими в цілісний професійно
особистіший комплекс, який забезпечує
саморегуляцію в професійній діяльності і
визначається як рівень професійної майстерності.

Педагогічна (професійна) майстерність -

сукупність певних якостей особистості викладача, які
обумовлюються високим рівнем його
психологопедагогічної підготовки, здатністю оптимально
вирішувати педагогічні задачі

(навчання, виховання та розвитку школярів). Якості
особистості, притаманні педагогу-майстру; *знання предмета
діяльності* (викладач повинен вільно і гнучко оперувати
інформацією, бачити зв'язки в складній структурі доказів, вміти легко
вводити учнів в область власних знань і націлювати їх на оволодіння
ними);

прагнення до самоосвіти (тісно пов'язане з цікавістю
викладача, натхненням до роботи, що в свою чергу підвищує
емоційно-вольовий вплив педагога на учнів);

- *любов до дітей* (до кожного учня треба підходити з
оптимальною вірою - може стати кращим!);

розумна вимогливість (дисциплінує учня, змушує задуматися
над своєю поведінкою, гальмує
негативні і стимулює позитивні вчинки);

- *почуття міри* (вимагаючи, важливо вміти поставити
себе в умови учня);

- *педагогічний такт* (проявляється в умінні педагога
створювати основу здорових взаємостосунків);

- *особистий приклад* (уміння поважати, в міру вимагати і
допомагати);

- *вміння контролювати свою діяльність і поведінку*

(витримка, терпіння, врівноваженість, об'єктивність, доброзичливість, щирість і т.п.);

- *спостережливість* (допомагає викладачу за деякими зовнішніми ознаками, відтінками зрозуміти і ніби побачити учнів зсередини);
- *винахідливість* (допомагає нейтралізувати негативні реакції учня, відновити в класі доброзичливі стосунки);
- *вміння користуватися голосом, дикцією, мімікою, тоном, жестами;*
- *педагогічна прозорливість* (уміння усвідомити, визначити можливі утруднення під час майбутньої зустрічі з учнями, а також у процесі безпосереднього спілкування з метою попередження чи нейтралізації небажаних вчинків учня, можливість фіксування змін у розвитку дітей і на цій основі створення системи обдуманого, достатньо аргументованої власної діяльності).

Педагогічна майстерність забезпечується наявністю:

- 1) психолого-педагогічних компонентів, які входять у психологічну структуру педагогічної діяльності;
- 2) відповідності психолого-педагогічних компонентів з рівнями діяльності педагога-майстра;
- 3) певних рівнів педагогічних здібностей. Існують **спеціальні вміння**, якими володіють педагоги-майстри, що забезпечують ефективне навчання і виховання учнів. В узагальненому плані їх називають *когнітивно-моделюючими та конструктивно-моделюючими*.

Когнітивно-моделюючі вміння виявляються на основі аналізу гностичних, проєктувальних і конструктивних; а *конструктивно-моделюючі* - виявляються на основі аналізу вмінь формувати розумову самостійність учнів.

Когнітивно-моделюючі і конструктивно-моделюючі вміння в роботі педагогів-майстрів проявляються в цілісності. Відмінність у назві пояснюється

намаганням відініти в першій групі вмінь пізнавальний аспект у роботі педагога (з урахуванням зворотного зв'язку), а в другій - перетворюючий інформацію стосовно конкретних умов перебігу навчального процесу. Поєднувальною ланкою є вміння педагога створювати моделі більш оптимального способу навчання учнів на

ОСНОВІ ДОСЯГНУТОГО.

Когнітивно-моделюючі вміння	Конструктивно-моделюючі вміння 1.
1. Використовувати педагогічні ідеї та методичні рекомендації в практичній діяльності.	1. Виділяти в інформації суттєве, головне.
2. Навчати учнів застосуванню теоретичних знань на практиці.	2. Систематизувати навчальний матеріал.
3. Аналізувати педагогічну ситуацію у відповідності з вибором ефективних засобів впливу на учнів.	3. Залучати додаткові до навчальних посібників
	джерела (в процесі обґрунтування, відповіді).
	розкривати матеріал, порівнюючи; робити висновки, висловлювати власну оцінку фактів, подій, явищ. 6. Формулювати запитання стосовно вивчення нового матеріалу і визначити план пошуку відповідей на них.

4. Бачити слабкі і сильні сторони (у власній роботі і в роботі учнів), опираючись на сильні.	4. Самостійно виготовляти наочні посібники за предметом (зрозуміти логічну структуру навчального матеріалу: володіти прийомами виготовлення посібника; формулювати і знаходити способи застосування наочного посібника при вивченні матеріал)
5. Передбачати можливі утруднення у процесі проектування завдань для учнів.	5. Будувати зв'язну розповідь, проявляючи своє ставлення до висловлених фактів: залучати додаткову інформацію для обґрунтування;
6. Визначати характер труднощів в оволодінні навчальним матеріалом і націлювати учнів на їх подолання.	
7. Визначати характер діяльності різних груп учнів під час опитування.	7. Самостійно формулювати пізнавальну задачу і знаходити способи її доказу.

8. Передбачати можливі утруднення учнів у тих; чи інших видах діяльності (усна відповідь, вирішення задач, лабораторна робота, домашнє завдання, спостереження за ходом експерименту).	8. Проводити елементарні дослідження в процесі вирішення пошукових задач: спостерігати; висувати гіпотезу; знаходити шляхи перевірки гіпотези; робити узагальнення; залучати краєзнавчий матеріал і т.д.
9. Націлювати учнів на подолання можливих утруднень у процесі ускладнення їх діяльності (від легкого і простого до більш важкого і складного, від конкретного до абстрактного і т.дл).	9. Самостійно формулювати запитання до засобів наочності і наштовхувати учнів до обґрунтування відповідей на ці запитання.
10. Перебудувати, перекоструювати урок відповідно до ситуації (якщо домашня робота виявилась складною для учнів, якщо на певні види робіт необхідно затратити більше часу, ніж це передбачалося планом уроку і т.д.	10. Самостійно формулювати і вирішувати задачі, пов'язані з практичним застосуванням вивченої інформації.

Методична культура - концентрований, нагромаджений у процесі історичного розвитку досвід педагогічної науки і практики,

характеристика успішної професійної діяльності педагога, її кінцевий продукт у вигляді високого рівня викладання і глибокої якості знань, умінь та навичок учнів. Методична культура - вища форма активності педагога, його творча самостійність, стимул і умова вдосконалення навчального процесу, передумова виникнення нових ідей у педагогічній науці та практиці. Це не тільки глибокі знання викладача, а й майстерність, мистецтво, зумовлені індивідуальністю викладача, вміння пояснювати, зацікавити наукою, озброїти учнів практичними навичками.

З об'єктивної точки зору методична культура - гармонійно поєднана сукупність певних внутрішніх і зовнішніх характеристик, які дають змогу педагогу

ефективно виконувати свої професійні обов'язки. Об'єктивним показником методичної культури є також гармонізація, узгодженість всього того, чим професійно володіє педагог, його відчуття міри, а також ефективність процесу педагогічного впливу, високі результати навчально-виховної діяльності і, головне, - спрямованість на саморозвиток,

самовдосконалення, підвищення кваліфікації і майстерності.

Із суб'єктивної точки зору методична культура - це рівень довершеності, певної досконалості, якого досяг педагог під час активної, цілеспрямованої

навчально-виховної діяльності. Вона визначається системою знань, умінь, навичок педагога,

характером його професійного спілкування, схильністю до творчості, а також рівнем педагогічної майстерності.

Компоненти методичної культури педагога:

- науковий світогляд;
- загальнонаукова і фахова ерудиція;
- глибокі психолого-педагогічні знання;
- глибокі знання в галузі викладання навчального - предмета, методики виховання;
- почуття нового;
- творче мислення;
- конструктивні здібності та схильність до аналітико-синтетичної інтелектуальної діяльності; критичність мислення; потреба до самовдосконалення.

Високий рівень методичної культури означає, що педагог:

- 1) оволодіває змістом програм і методикою реалізації їх у навчально-виховному процесі;
- 2) виявляє бажання до впровадження нового, передового, озброює учнів глибокими знаннями, підвищує якість викладання предмета не тільки на основі свого життєвого і професійного досвіду, а й шляхом пізнання загальних закономірностей навчального процесу, засвоєння досягнень психолого-педагогічної науки, запровадження їх у практику педагогічної діяльності;
- 3) уміє діагностувати, моделювати і прогнозувати систему педагогічної діяльності;
- 4) володіє методикою педагогічних досліджень і вміє її реалізувати в навчальному процесі;
- 5) удосконалює професійну діяльність, прогнозує перспективи власної праці з урахуванням самоаналізу досягнутого;

6) бере активну участь у різних формах методичної роботи, виявляє зацікавлене ставлення до інновацій;

7) уміє узагальнювати особистий досвід роботи, має друковані праці, пропагує серед колег свої творчі здобутки;

8) розвиває творчі здібності учнів.

Викладачам з високим рівнем методичної культури властиві такі риси:

1) *творча самостійність*, що визначається

ініціативністю, жадобою до пізнавальної діяльності, нестандартним підходом до справи, активною пошуковою діяльністю, спрямованістю на

постановку і розв'язання науково-методичних проблем, налаштованістю інтелекту на творче мислення;

2) *високий рівень самоорганізації* у підготовці до занять

під час навчально-виховної діяльності,

наполегливість, працездатність, організованість, відповідальність;

3) *працелюбність і старанність* під час

самопідготовки, самонавчання, самоформування, дисциплінованість і дбайливість щодо реалізації своєї технології навчання;

4) *цілеспрямованість* у досягненні мети, твердість в обстоюванні своїх переконань;

5) *потреба у самовихованні*, формуванні досвіду духовного і професійного самовдосконалення тощо. **Методична культура передбачає** високий рівень розвитку особистості педагога та його професійної майстерності в організації, здійсненні навчально-виховного процесу, в самореалізації, самовдосконаленні, підвищенні кваліфікації і

здатності до інтенсивної творчої роботи. Вона є реальною рушійною силою професійної

майстерності. Підвищення методичної культури - необхідний елемент інтенсифікації, розширення сфери відповідальності викладача за умови і

результати праці. Методична культура викладача, колективу викладачів може випереджати історично складені умови, засоби і мету діяльності,

сформувати у них "здорову" незадоволеність, що є необхідною передумовою прогресу у педагогічній діяльності. Відсутність методичної культури у

діяльності викладача - фактор, що гальмує і знищує ефективність навчального процесу. Це призводить до застою і консерватизму.

Пам'ятка з вивчення стану викладання української мови та літератури

1. Навчально-виховна робота

1.1. Підготовка викладача до уроків:

- знання і творча реалізація викладачем

навчальних програм , інших нормативних документів та інструктивно-методичних рекомендацій з питань викладання предмета;

- розуміння концепції мовно-літературної освіти учнів;
- наявність і доцільність добору наочних посібників, ТЗН

відповідно до теми уроку;

1.2. Науковий та методичний рівень викладання: володіння фактичним матеріалом;

- єдність навчання і виховання;
- системність і доступність викладання матеріалу;
- вибір типів уроків, їх структури, методів і прийомів

роботи;

- практична спрямованість навчання, орієнтація на засвоєння знань і вмінь на уроці;

- формування навичок навчальної діяльності учнів;

- різноманітність форм самостійної роботи учнів (робота з підручником, художнім твором, допоміжною літературою, словниками, додатковим дидактичним матеріалом);

- раціональна організація навчальної діяльності учнів; концентрація діяльності учнів на головному; робота над забезпеченням словникового запасу, забезпечення розвитку мовлення учнів;
- творче використання викладачем міжпредметних зв'язків;
- важливість, насиченість навчальним і виховуючим матеріалом письмових вправ;
- робота з текстом, мовою художнього твору, питання теорії літератури;
- робота над збагаченням словникового запасу, культурою та розвитком мовленнєвої діяльності учнів;
- виховання інтересу до вивчення літератури рідного краю;
- забезпечення викладачем системи повторення пройденого матеріалу;
- характер, обсяг домашніх завдань.

2. Позакласна робота

2.1 Організація гуртової роботи

2.2. Використання в позакласній роботі додаткової літератури, наочності.

2.3. Вплив позакласної роботи на поглиблення і розширення знань учнів, виховання інтересу до предмета, підвищення грамотності.

2.4. Робота з обдарованими дітьми.

3. Матеріально-технічне забезпечення навчального процесу

3.1. Наявність кабінету та його обладнання (підручники, програмні літературні тексти, інструктивно-методичні листи, рекомендації,

словники, інша довідкова література, наочність, посібники, ТЗН).

3.2. Забезпеченість літературою.

3.3. Ефективність використання кабінету та ліцеїної бібліотеки в навчальному процесі.

3.4. Заходи щодо поповнення кабінету новими матеріалами та посібниками.

4. Результативність навчання

4.1. Рівень знань, умінь і навичок учнів (за результатом контрольних робіт та усного опитування).

4.2. Засвоєння основних понять курсу української мови і літератури. Міцність знань учнів, уміння застосувати їх на практиці.

4.3. Розуміння учнями значення мови та літератури, вміння давати оцінку літературним явищам.

4.4. Знання текстів літературних творів, ідейно- морального та художньо-естетичного змісту.

4.5. Сформованість умовних умінь та навичок правопису. Культура мови учнів, їх словниковий запас. Уміння чітко, послідовно і граматично

висловлювати свої думки в усній і письмовій формі, виправляти допущені помилки, пояснювати написання слів.

4.6. Сформованість умінь і навичок самостійної роботи з підручником, художнім твором, довідковою та іншою допоміжною літературою.

4.7. Дотримання «Єдиних вимог до усного і писемного мовлення учнів, до проведення письмових робіт і перевірки зошитів».

5. Ведення документації

5.1. Відповідність поурочно – тематичних планів навчальним програмам.

5.2. Ведення журналу.

5.3. Тематичний облік знань.

5.4. Перевірка зошитів, кількість контрольних робіт з чотирьох видів мовленнєвої діяльності згідно критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови та літератури.

6. Особливості уроків української мови

6.1. Вироблення правописних навичок грамотного, каліграфічного письма.

6.2. Словникова робота на уроці (словниковий диктант, робота зі словником тощо).

6.3. Поєднання на уроці лінгвістичної, комунікативної, культурологічної, діяльнісної змістових ліній.

Пам'ятка з вивчення стану викладання світової літератури

1. Навчально-виховна робота

1.1. Підготовка викладача до уроків:

- знання і творча реалізація викладачем навчальної програми та методичних рекомендацій щодо викладання предмета.

1.2. Науковий та методичний рівень викладання: єдність навчання та виховання;

- системність і доступність викладання матеріалу;
- формування в учнів загальнолюдських духовних та моральних цінностей, світоглядних понять та ідеалів;
- вибір типів уроків, їх структури, форм, методів та прийомів роботи;
- різноманітність форм самостійної роботи учнів (робота с підручником, художнім твором, допоміжною літературою, словником);
- раціональна організація навчальної діяльності учнів; концентрація уваги учнів на головному; взаємозв'язок у вивчені світової та української літератури;
- робота над забезпеченням лексичного запасу учнів, розвитком їхньої мовленнєвої діяльності;

- творче використання викладачем міжпредметних зв'язків;
- об'єм домашніх завдань, їх доступність;
- робота над текстом, мовою художнього твору, питаннями теорії літератури;
- єдність поточного, тематичного та підсумкового контролю навчальних досягнень учнів.

2. Позакласна робота

2.1. Організація роботи предметного гуртка.

2.2. Вплив позакласної роботи на поглиблення і розширення знань учнів, виховання інтересу до предмета.

3. Матеріально-технічне забезпечення викладання

3.1. Наявність кабінету та його обладнання (підручники, програмні художні тексти, інструктивно-методичні листи, рекомендації, інша довідкова література, наочні посібники, ТЗН, тематична картотека).

3.2. Забезпечення художньою і методичною літературою, вивчення читацьких інтересів учнів.

3.3. Ефективність використання кабінету в навчальному процесі.

3.4. Роль викладача в поповненні кабінету новими дидактичними матеріалами.

4. Результативність навчання

4.1 Рівень знань, умінь та навичок учнів (за результатами письмових контрольних робіт,

опитування, тестування), об'єктивність оцінювання навчальних досягнень учнів із світової літератури .

5.2. Засвоєння основних понять курсу світової літератури.

5.3. Розуміння учнями суспільного значення літератури, уміння дати оцінку літературним явищам.

5.4. Навички вільного, свідомого і виразного читання. Уміння учнів складати план прочитаного, переказувати його зміст, відповідати на запитання, розповідати про особисті враження. Знання текстів творів.

5.5. Культура мовлення учнів, їх словниковий запас. Уміння чітко, послідовно і грамотно висловлювати свої думки в усній і письмовій формі.

5.6. Сформованість умінь і навичок самостійної роботи (з підручником, художнім твором, довідковою літературою, словником).

5.7. Ведення документації, відповідність

календарних та поурочних планів програмі.

5.8. Перевірка зошитів, робіт з розвитку мовлення згідно критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів із світової літератури.

Пам'ятка з вивчення стану викладання математики

1. Навчально – методичне і технічне забезпечення

1.1. Наявність диференційованих програм з

математики, забезпечення необхідною кількістю діючих підручників та посібників, дидактичними матеріалами.

1.2. Забезпечення математичного кабінету необхідним обладнанням.

Наявність, зберігання та використання наочності, ТЗН, програмованих мікрокалькуляторів, комп'ютерних програмних навчальних засобів.

1.3. Забезпечення кабінету додатковою літературою, журналами з предмета.

2. Навчально – виховна робота

2.1. Підготовка викладача до уроку:

- знання та використання вимог диференційованих програм, методичних рекомендацій та інших нормативних документів з питань викладання математики;
- визначення викладачем мети уроку; відбір форм і методів роботи на уроці відповідно до мети; підготовка дидактичних матеріалів, наочних посібників і ТЗН.

2.2. Науково методичний рівень викладання:

- науковість і доступність викладання;
- глибина розкриття викладачем змісту програмового матеріалу;

- використання можливостей програмового матеріалу для формування наукового світогляду, загальнолюдських моральних та духовних цінностей, виховання патріотизму, національної свідомості, поваги до національної культури і традицій;
- чітке виділення та пояснення основних понять, теорем, формул, передбачених програмою;
- використання викладачем найефективніших методів і прийомів викладання, застосування наочності, ТЗН, мікрокалькуляторів, комп'ютерів;
- форми і методи роботи викладача із слабовстигаючими та здібними учнями;
- робота викладача з розвитку логічного мислення учнів під час розв'язування задач, підбір запитань, задач і вправ;
- розвиток активної пізнавальної і розумової діяльності учнів;
- виховання в учнів навичок самостійної роботи;
- повторення навчального матеріалу, його доцільність і зв'язок з новою та наступними темами;
- вироблення в учнів прийомів усної лічби та навичок математичних обчислень;
- система самостійних і контрольних робіт, їх зміст, ступінь складності;
- співвідношення за трудністю й обсягом домашніх і класних робіт.

3. Позакласна робота

3.1. Організація і зміст гурткової роботи.

3.2. Організація і проведення математичних вечорів, конкурсів, тижнів математики, олімпіад.

3.3. Вплив позакласної роботи на поглиблення і розширення знань учнів, виховання в них інтересу до вивчення математики.

4. Результативність навчання

4.1. Стан виконання навчальних програм.

4.2. Якість знань, умінь та практичних навичок учнів;

- володіння теоретичним матеріалом;
- математична культура учнів, уміння застосувати теоретичні знання на практиці;
- наявність навичок усного рахунку і сформованість обчислювальних навичок;
- ступінь розвитку мислення учнів, умінь розв'язування задачі, доводити теореми;
- сформованість в учнів навичок роботи з підручником, таблицями, мікрокалькуляторами тощо;
- культура математичних записів, геометричних малюнків.

Пам'ятка з вивчення стану викладання фізики

1. Навчально – виховна робота

1.1. Підготовка викладача до уроку:

- знання та реалізація вимог навчальної програми, інших нормативних документів та інструктивно – методичних рекомендацій з питань викладання фізики;

- підготовка лабораторних робіт, завдання для практичних занять і проведення екскурсій;

- підготовка навчального обладнання, дидактичного, роздаткового матеріалу.

1.2. Науково – теоретичний і методичний рівень викладання. Результативність навчально – виховного процесу:

- науковість викладання, забезпечення наступності сприйняття учнями навчального матеріалу;
- забезпечення зв'язку теорії з практикою, прищеплення практичних навичок проведення експерименту, дослідів, розв'язування фізичних задач;
- висвітлення досягнень світової та вітчизняної науки і техніки;
- забезпечення єдності процесу навчання, виховання і розвитку пізнавальних можливостей учнів;
- поєднання навчальної роботи з професійною орієнтацією учнів;

- якість демонстрацій, що проводяться на уроці, доцільність застосування наочних посібників;
- використання міжпредметних зв'язків;
- форми і методи активізації навчально – пізнавальної діяльності учнів на уроці, формування навичок самостійного здобування знань;
- організація повторення навчального матеріалу на уроці;
- індивідуальна робота з учнями, диференціація навчання;
- додержання вимог техніки безпеки та санітарно – гігієнічного режиму на уроках, особливо під час проведення дослідів і виконання лабораторних робіт;
- ступінь засвоєння теоретичного матеріалу, якість знань, практичних умінь та навичок учнів;
- систематичність та об'єктивність оцінювання навчальних досягнень учнів.

2. Позакласна робота. Факультативи

- 2.1. Організація гурткової роботи.
- 2.2. Організація і проведення фізичних вечорів, олімпіад та інших позакласних заходів з фізики.
- 2.3. Організація позакласного читання учнями науково – популярної літератури з проблем фізики та техніки.

3. Навчально – матеріальна база

- 3.1. Наявність кабінету фізики, відповідність його обладнання положенню та вимогам навчальним програм.

3.2. Стан виготовлення та використання саморобних навчально – наочних посібників і діючих моделей.

3.3. Стан зберігання навчально – наочних посібників та ТЗН. Дотримання вимог техніки безпеки.

Пам'ятка з вивчення стану викладання, рівня знань, умінь і навичок учнів з хімії

1. Підготовка викладача до уроку. Навчально

– виховна робота на уроці

1.1. Знання і розуміння викладачем вимог навчальної програми з хімії, їх реалізація у практичній діяльності.

1.2. Вміння викладача чітко визначати тему, структуру та мету уроку, виділяти головний

матеріал, забезпечувати науковість викладання, доступність сприймання учнями програмового матеріалу.

1.3. Доцільність вибору форм і методів

навчальної діяльності учнів на уроці відповідно до його типу, структури та мети. Прогнозування навчальної діяльності на кінцевий результат.

1.4. Володіння викладачем сучасними активними (інтерактивними) технологіями навчання. Вміння оптимально поєднувати репродуктивно –

наслідувальну, пошуково – виконавчу та творчу діяльність учнів на уроках.

1.5. Упровадження в практику роботи проблемного та розвиваючого навчання. Диференціація та індивідуалізація процесу навчання. Формування в учнів навичок

самостійно здобувати знання.

1.6. Реалізація міжпредметних зв'язків при вивченні хімії. Забезпечення єдності навчання, виховання та розвитку пізнавальних можливостей учнів.

1.7. Використання наочності (таблиці, креслення, малюнки, моделі, роздатковий і дидактичний матеріал, лабораторне обладнання, тощо).

1.8. Методика проведення демонстраційних, лабораторних дослідів, практичних робіт.

Використання хімічного експерименту як джерела знань учнів.

1.9. Дотримання правил техніки безпеки та охорона здоров'я учнів на уроках хімії.

1.10. Систематизація знань, умінь та навичок учнів. Повторення пройденого матеріалу.

1.11. Організація домашніх завдань.

Диференціація та індивідуалізація повторення пройденого матеріалу та домашніх завдань учнів.

1.12. Методика перевірки та оцінки навчальних досягнень учнів. Мотивація та об'єктивність оцінювання, система обліку оцінок.

1.13. Упровадження викладачем у практику роботи інноваційних педагогічних технологій, перспективного педагогічного досвіду.

2. Результативність навчання

2.1. Стан виконання навчальних програм.

2.2. Реалізація навчальних завдань та змісту програм з хімії

2.3. Відповідність набутих учнями знань, умінь і навичок вимогам програми. Об'єктивність оцінювання навчальних досягнень учнів.

2.4. Уміння учнів користуватися періодичною системою хімічних елементів, довідковою

літературою, хімічним обладнанням, реактивами, хімічними сполуками.

2.5. Сформованість умінь грамотно застосовувати знання з хімії в трудовій діяльності, побуті, при спілкуванні з природою.

3. Позакласна робота

3.1. Організація хімічного гуртка.

3.2. Проведення днів, тижнів, декад хімії.

3.3. Форми розкриття перед учнями значення хімії в промисловості, сільському господарстві, побуті.

4. Навчально – матеріальна база

4.1. Обладнання кабінету хімії. Забезпечення учнів під час проведення практичних та лабораторних робіт необхідними правилами, посудом, хімічними реактивами.

4.2. Дотримання інструкції про збереження реактивів.

4.3. Систематизація обладнання, забезпечення кабінету наочними посібниками і роздатковим, дидактичним матеріалом.

4.4. Стан фактичного використання хімічного обладнання, приладів, наочних посібників, роздаткового і дидактичного матеріалу.

4.5. Додержання правил техніки безпеки. Ведення журналу інструктажів учнів.

Структура письмового звіту учня про виконану практичну роботу з хімії

1. Тема практичного заняття, його номер, дата виконання.
2. Назва досліду.
3. Короткий запис ходу досліду і спостережень із обов'язковими відповідями на питання, які є в тексті інструкції.
4. Пояснення спостережень і наведення відповідних рівнянь хімічних реакцій.
5. Малюнок приладу (якщо такий використовувався).
6. Розрахунки (якщо вони необхідні).
7. Висновки.

Пам'ятка з вивчення стану викладання, рівня знань, умінь і навичок учнів з біології

I Навчально – виховна робота

1.1. Результати навчально – виховного процесу

1.1.1. Реалізація викладачем навчальних програм, відповідність здобутих учнями знань, умінь і навичок вимогам програми.

1.1.2. Рівень і якість засвоєння та розуміння учнями найістотніших положень, понять і закономірностей.

1.1.3. Уміння учнів використовувати набуті знання для обґрунтування біологічних законів, понять, наукових фактів, явищ природи.

1.1.4. Характеристика системи набутих учнями біологічних знань, сформованість навчально – практичних умінь і навичок.

1.1.5. Рівень екологічних знань та природоохоронних умінь учнів.

1.1.6. Практична участь у природоохоронній роботі.

1.1.7. Рівень гігієнічних знань, умінь і навичок.

1.1.8. Сформованість інтелектуальних та загально навчальних умінь.

1.2. Науково – теоретичний і методичний рівень викладання

1.2.1. Володіння фактичним матеріалом.

1.2.2. Науковість викладання.

1.2.3. Практична спрямованість змісту навчання, зв'язок з життям.

1.2.4. Здійснення міжпредметних зв'язків.

1.2.5. Використання раціональних методів і прийомів навчання, їх удосконалення.

1.2.6. Доцільність вибору форм організації навчального процесу та оптимальність їх поєднання; місце лекційних та семінарських занять; формування прийомів навчальної праці.

1.2.7. Додержання викладачем вимог щодо виконання практичної частини програми: проведення дослідів, лабораторних робіт, практичних занять, екскурсій.

1.2.8. Обсяг і складність домашніх завдань. Диференціація домашніх завдань. Ведення робочих зошитів.

1.3. Діяльність різних форм позакласної роботи

1.3.1. Гурткова робота.

1.3.2. Організація вечорів, виховних заходів.

1.3.3. Діяльність учнівських екологічних агітбригад.

1.3.4. Робота з обдарованими дітьми.

1.4. Підготовка викладача до проведення уроків

1.4.1. Знання змісту навчальної програми та інших документів, творче використання інструктивно – методичних матеріалів з питань викладання біології.

1.4.2. Планування роботи, відповідність поурочно – тематичних планів навчальним програм.

1.4.3. Ведення документації. Записи в журналі.

1.4.4. Тематичний та підсумковий облік знань.

1.4.5. Перевірка лабораторних, практичних та контрольних робіт згідно критеріїв навчальних досягнень учнів з біології.

1.4.6. Використання додаткової літератури під час підготовки до уроку.

1.4.7. Забезпечення уроку навчально – наочними посібниками.

II. Навчально – матеріальна база

2.1. Наявність кабінету біології та відповідність його обладнання типовому положенню

2.1.1. Забезпеченість мікроскопами, лабораторними лупами, препаратним

інструментарієм, лабораторним посудом.

2.1.2. Наявність наочних посібників, періодичність їх використання.

2.1.3. Виготовлення учнями роздаткового матеріалу з біології.

2.1.4. Наявність та доцільність використання ТЗН.

Пам'ятка з вивчення стану викладання історії та правознавства

1. Навчально-виховна робота

1.1. Підготовка викладача до уроку:

розуміння вчителем завдань викладання суспільно-гуманітарних дисциплін;

- володіння вчителем сучасними вимогами до викладання предмета, розуміння завдань розбудови української держави та права, національного виховання;

- планування навчального матеріалу, вибір програм;
- підбір наочності, ТЗН, роздаткового матеріалу та використання їх на уроці;

- наявність історичних карт, картин, схем, таблиць з історії України та всесвітньої історії;

- урахування індивідуальних особливостей учнів, підбір диференційованих завдань.

1.2. Виконання навчальних програм, реалізація

рекомендацій Концепції шкільної історичної освіти:

- вивчення творів українських істориків, документів української держави;

- проведення лекцій і семінарських занять, використання інноваційних методів навчання (дебати, диспути, круглі столи тощо).

1.3. Науковість викладання. Висвітлення історичних фактів, подій та процесів на основі закономірностей історичного розвитку, причинно-наслідкових зв'язків, логічного викладу.

1.4. Використання можливостей навчального матеріалу для національно-патріотичного, громадянського, морального, естетичного та екологічного виховання.

1.5. Формування історичної самосвідомості учнів, здатності критично аналізувати минуле та сучасне, робити висновки на основі вивчення історичних джерел.

1.6. Відображення на уроках з історії та правознавства зв'язку з життям.

1.7. Використання краєзнавчого матеріалу.

1.8. Реалізація в практиці викладання основних компонентів навчальних програм:

виділення провідних ідей та понять здійснення

міжпредметних та міжкурсів зв'язків формування загальнонавчальних умінь та навичок. **2.**

Організація роботи кабінету історії України (всесвітньої історії)

2.1. Організація самостійної роботи учнів у кабінеті історії з додатковою літературою, архівними матеріалами.

2.2. Проведення позакласної та позашкільної пошукової, наукової роботи з учнями; консультацій; виготовлення наочності, історичних карт тощо.

3. Результати навчання, якість знань, умінь та навичок учнів

3.1. Ефективність використання навчального матеріалу з метою здійснення національно-патріотичного, громадянського, морального, естетичного, екологічного виховання.

3.2. Засвоєння учнями фактичного матеріалу та основних історичних фактів і явищ.

3.3. Засвоєння учнями історичних понять, причинно-наслідкових зв'язків між подіями, розуміння закономірностей розвитку суспільства,

уміння характеризувати та оцінювати історичні події і явища.

3.4. Знання найважливіших теоретичних положень та документів української держави, передбачених навчальною програмою.

3.5. Уміння самостійно орієнтуватися в історичному матеріалі.

3.6. Виховання поглядів і ставлення учнів до окремих принципово важливих питань історії

України та правознавства, діяльності народних мас і окремих історичних осіб, подій сучасної історії.

3.7. Розвиток операцій мислення у навчальній діяльності учнів.

3.8. Наявність в учнів початкових навичок роботи з книгою, періодикою, історичними документами.

3.9. Формування загальнонавчальних умінь та навичок, умінь самоосвітньої діяльності. Вміння самостійно складати план вивчення нової теми,

конспекту, доповіді лекції, виділяти головну думку та ключові моменти навчального матеріалу.

3.10. Ступінь зацікавленості учнів питаннями розбудови української держави, їх готовність до активної роботи на благо України.

3.11. Виконання вимог норм оцінювання, використання різноманітних форм і засобів перевірки навчальних досягнень учнів.

3.12. Реалізація дидактичних вимог до навчального процесу: характеристика мети та завдань уроку; врахування особливостей групи;

наявність диференційованих завдань для

слабовстигаючих та найбільш підготовлених учнів;
доцільність і раціональність структури уроку;

обґрунтованість і доцільність вибраних форм та методів проведення уроку з урахуванням завдань

окремих етапів заняття, змісту уроку, можливостей учнів, методичної підготовки викладача.

3.13. Діяльність педагога з розвитку пізнавальної активності учнів. Методи підтримання уваги, залучення учнів до навчальної роботи.

3.14. Виховання інтересу до навчального матеріалу, відповідального ставлення до навчання. Створення проблемних ситуацій і розв'язування пізнавальних задач та завдань. Формування навичок

самоконтролю та самооцінки результатів власної діяльності.

3.15. Використання на уроках підручника та інших джерел історичного (правознавчого) матеріалу.

3.16. Уміння учнів виділяти головне, скласти план, аналізувати історичні явища і факти.

3.17. Роль і місце фронтальних, групових та індивідуальних форм навчання на уроках історії та правознавства.

4. Позакласна робота.

4.1. Форми позакласної роботи (позакласне читання, участь учнів у роботі історичного гуртка, клубу, товариства, в олімпіадах, учнівських конференціях, вечорах, предметних тижнях).

4.2. Зміст роботи історичного гуртка.

4.3. Позакласна та позанавчальна робота з правової освіти учнів.

5. Матеріально-технічне забезпечення навчально-виховного процесу

5.1. Обладнання навчального кабінету історії (правознавства) відповідно до діючих програм та

нормативів. Комплекс ТЗН. Наявність тематичної картотеки, роздаткового матеріалу,

загальноісторичної літератури, літератури з історії України та правознавства, краєзнавчих матеріалів, періодичної преси, та відеотеки, схем, таблиць, карт, картин.

5.2. Організація зберігання навчального обладнання та ефективність його використання.

Пам'ятка з вивчення стану викладання географії

1. Виконання навчальних планів і програм

1.1. Стан засвоєння учнями програмового матеріалу, якість знань учнів (теоретичного і фактичного матеріалу, передбачених програмою основних понять, законів і закономірностей; уміння застосовувати їх під час пояснення географічних явищ).

1.2. Ступінь сформованості практичних умінь і навичок (виконання учнями програмних практичних робіт).
Оцінювання практичних робіт.

1.3. Ступінь сформованості загальнонавчальних умінь і навичок (робота з підручником, навчальними посібниками, картами, уміння користуватися картографічними і статистичними матеріалами, першоджерелами).

2. Стан навчально-виховного процесу

2.1. Упровадження в практику активних форм, методів і засобів навчання. Відповідність методів і прийомів навчання змісту матеріалу, віковим особливостям учнів, рівню їх фактичної підготовленості та матеріальній базі школи з предмета.

2.2. Організація самостійної пізнавальної діяльності учнів. Співвідношення діяльності викладача та учнів на уроці. Групова та індивідуальна діяльність учнів у процесі занять.

2.3. Робота учнів з підручником, контурними картами, атласами та іншими навчальними посібниками.

2.4. Додержання вимог чіткості, доступності, науковості при поясненні навчального матеріалу.

2.5. Обсяг і зміст домашніх завдань.

2.6. Поєднання викладання з профорієнтаційною роботою, економічним та екологічним вихованням, громадянською освітою.

3. Позакласна робота

3.1. Охоплення учнів позакласною роботою з географії. Стан роботи гуртка. Проведення географічних тижнів і вечорів.

3.2. Туристсько-краєзнавча робота. Використання краєзнавчих матеріалів у навчально-виховному процесі.

4. Навчально-матеріальна база

4.1. Обладнання географічного кабінету, ефективність його використання, забезпеченість навчальними посібниками.

4.2. Забезпеченість методичною літературою, роздатковим навчальним матеріалом, посібниками, глобусами, картами, атласами. Організація виготовлення саморобних посібників.

4.3. Наявність і доцільність використання комплексу ТЗН.

Використана література:

1. *Атестація педагогічних працівників: метод. посіб./ О. Круцило, В. Захарчук. -2-ге вид., допов., - К.: Шк. Світ, 2008*
2. *Методична служба – школі. Інформаційно – методичні матеріали на допомогу працівникам освіти. Випуск 5/ Укладачі: Ю.В. Буган, О.В. Козловська, Г.Г. Свінних, В.І. Уруський, - Тернопіль: Астон, 2005 Криниця педагогічного досвіду.*
3. *Радченко А.Є. Моніторинг професійної педагогічної компетентності вчителя // Управління школою – Х.: Видавнича група «Основа», 2005.-№35.*